

Ukázka mentální mapy vesnice (skupina z komunity Nungon)

▶ analogie mapy jako obrazu reality (Aumont 2005) a analogie mapového jazyka s klasickým jazykem (Pravda 1990). Právě tyto analogie umožňují studium map prostřednictvím metod a přístupů vizuální a lingvistické antropologie.

Nabízí se například otázka, do jaké míry je gramatika mapového jazyka užívaného jednotlivými kulturními skupinami univerzální, zda a jak může být mapový jazyk pokládán za specifický nástroj komunikace apod. Právě lingvistický pohled na mapu může nabídnout důkazy o genezi kulturní diverzity na příkladech různých vyjadřovacích prostředků kartografie (např. používání barvy, míra ikončnosti znakového systému, využívání grafických prostředků – bod, linie, plocha, způsob označování či popisování objektů atd.). Jako příkladu lze využít známou studii Berlina a Kaye (1969), jejímž výsledkem byla vývojová řada pojmů pro barvy na základě srovnání zhruba 80 jazyků a s využitím jedenácti základních barev používaných v angličtině.

Jak definoval Bertin (1967), v mapě je k vyjádření obsahu využíváno hned několik různých grafických proměnných kartografického znaku, k nimž patří barva, tvar, velikost, struktura, orientace ad. Jestliže jsou tyto grafické proměnné používány odlišně v rámci běžného vizuálního projevu kultury, lze očekávat obdobný postup i v rámci znázorňování geografického prostoru, což se projevuje v rozdílné kulturně diverzifikované strategii tvorby znakového klíče. Nevyřešenou otázkou ovšem zůstává, do jaké míry konvence mapového jazyka reflektují kulturní přirozenost a uvedenou strategii a do jaké míry jsou výsledkem čistě pragmatického řešení (např. z ikonického mapového znaku se postupně stává symbol nebo dokonce geometrický obrazec s cílem zrychlit či zjednodušit vizuálně-grafický projev, k němuž tvorba map patří).

PŮVOD A PŘÍKLADY KULTURNÍ DIVERZITY V MAPOVÝCH STYLECH

Je zřejmé, že na vznik kulturních mapových stylů daných mapovým obsahem a jazykem mají vliv různé faktory jako odlišné vnímání barev, odlišná percepce geografického prostoru, přítomnost či nepřítomnost vlivu renesance a malířské perspektivy, odlišnost orientačních systémů, vnímání vzdáleností, rozměrů a dimenzí, pravých úhlů, světla a stínu, charakter prostředí, v němž se kultura pohybuje, a řada dalších faktorů. Opomenout samozřejmě nelze ani další kulturní ideje včetně používaného jazyka, případně písma, stejně tak kulturní instituce včetně dostupnosti vzdělání a sociokulturní regulativy. To vše vede ke vzniku více či méně odlišných kulturních mapových stylů.

Originálním příkladem může být mapová tvorba Aboridžinců, také díky jejich specifickému způsobu orientace v prostoru (Chatwin 1987 in Sutton 1998). V případě

Aboridžinců je dokonce vhodnější hovořit o topografických reprezentacích než o mapách. Tyto reprezentace mají ikonografický charakter a uplatňují se v nich více principy designu a vzhledu než věrnost fyziografii, relativním vzdálenostem, směrům apod. Dochází v nich ke schematizaci prostorových vztahů, Aboridžinci mají rovněž odlišné pojetí relativního umístění orientačních prvků, tvary jednotlivých objektů jsou generalizovány na kruhy, patrně jsou symetrie obrazu a symetrické redukce. Tím se výrazně liší od klasické západní mapové produkce.

Stejně jako je patrná kulturní rozmanitost regionu Nové Guineje, je mimořádná i rozmanitost kulturních mapových stylů. Silverman (1998) představuje mapy příslušníků kmene Yupno pořízené J. Wassmannem, získané od starších mužů, kteří nikdy neopustili území, kde se narodili. Jejich universa mají podobu nakloněného oválného údolí ohraničeného za všech stran horami a mapy připomínají podobně jako u Aboridžinců spíše schéma či obrázek. Při té příležitosti nelze opomenout fakt, že hranice mezi obrazem a mapou není vůbec ostrá. Významné rozdíly byly zaznamenány v podobě map příslušníků tohoto kmene, pokud měli zkušenosti s pobytem na pobřeží, případně s prací na plantážích.

Na sníženou schopnost generalizovat obsah mapy u některých kulturních skupin poukazuje zkušenosti Feinbergera (2003, 2008) s mapovou tvorbou ve spolupráci s domorodci z ostrova Anuta. Tento příklad nabízí také zajímavé srovnání s klasickým obsahem topografických map, neboť v „útesové“ mapě ostrova Anuta jsou kromě druhů útesů uvedeny i rozmanité druhy ryb žijících v jednotlivých částech moře kolem ostrova. Odlišné vnímání perspektivy lze zase uvést na příkladu výzkumu Mundy-Castleho (1969), který v tomto ohledu zkoumal děti z Ghany.

Rozdíly v rámci mapových stylů lze nicméně zaznamenat i v rámci tzv. západní civilizace. Ačkoliv jsou tyto rozdíly svým rozsahem mnohem menší a často založeny spíše na národních konvencích, přesto lze jejich zdroj spatřovat v odlišných kulturních tradicích. Když Monmouier (1996) srovnává mapy ze Švýcarska a německy mluvících zemí s mapami pocházejícími ze Spojených států, používá dokonce termínu „cartographic culture shock“. Podle něj oproti tvůrcům amerických map autoři těchto map používají rádi zkratky, které jsou vázány na konkrétní objekty a především významy slov v němčině.

Americké mapy jsou navíc více vázány na design, tedy na znakový klíč, jeho podobu a modifikaci. Rozdíly jsou patrné i v barevném řešení map, řešení liniových znaků, v preferencích používaných fontů počítačových písem atd.

POSTUPNÁ UNIFIKACE MAPOVÝCH STYLŮ

Jak je patrné i z příkladů, které uvádějí výše citovaní autoři (Silverman 1998; Sutton 1998; Trent 1971), na tradiční „mapové“ styly má stále větší vliv západní civilizace a její kartografická produkce. Dokládá to i provedený výzkum prezentovaný v další části této studie. Příčinu lze spatřovat především v postupném pronikání západního vzdělávacího systému do komunit, v lepších možnostech pohybu a migrace jedinců v geografickém prostoru a v dalších globalizačních trendech včetně významného zvýšení rychlosti transferu informací a poznatků.

Důsledkem tohoto procesu je postupná unifikace mapových stylů prostřednictvím západních, resp. mezinárodních kartografických konvencí. Analogicky jako u klasického jazyka, kdy při akulturaci dochází k zanikání jazyků „postupnou smrtí“ v důsledku přechodu k dominantnímu jazyku (Pokorný 2010), se kulturní tradice zá-

znamu geografického prostoru a modelování reality podřizuje silnějším západním tendencím.

MENTÁLNÍ MAPY JAKO NÁSTROJ MEZIKULTURNÍHO VÝZKUMU

Při snaze eliminovat možné problémy s verbálními metodami, zejména rozhovory, začali někteří antropologové v rámci svých výzkumů využívat tzv. kognitivní, resp. mentální mapy příslušníků kulturních skupin. Právě tyto mapy mohou být velmi užitečným nástrojem k analýze kulturních specifíků map, už ze samotné podstaty toho, že se jedná o mapy. Termín „kognitivní mapa“ použil jako první Tolman (1948) pro popis orientačního chování laboratorních zvířat. Kognitivní mapa se vytváří v procesu tzv. kognitivního mapování, které je definováno jako „proces psychologických procesů, díky nimž jedinec získává, pamatuje si a následně použije informace týkající se míst a jejich charakteristik“ (Downs & Stea 1973: 9). Vedle pojmu kognitivní mapa se však často objevuje pojem „mentální mapa“, který je důležitý v dále prezentovaném výzkumu. Jeho význam byl definován již celou řadou odborníků (např. Lynch 1960 či Gould & White 1974) a lze jej chápat jako materializaci mentálních prostorových představ přenesením na papír či jiné záznamové médium (Nižnanský 1994). Zároveň je však třeba dodat, že některé obory tyto pojmy chápou poněkud odlišně.

V české (kulturní) geografii se mentální mapy používají například v rámci výzkumů regionální a lokální identity (Siwek 2007), ke studiu preferencí migrace a bydlení (Štefánková & Drbohlav 2014), studiu prostorového chování (nejen) ve městě (Ouředníček a kol. 2009) nebo studiu geografických znalostí žáků (Bláha & Pastuchová Nováková 2013). V humanitně zaměřených výzkumech s mentálními mapami pracovala výše uvedená Trentová (1971) nebo například Saarinen (1988), který sledoval vliv původu jedince na způsob zakreslení mapy světa.

Existuje řada metod, jak vyhodnocovat mentální mapy (např. Kynčlová Tihonová & Bláha 2013), přičemž povaha této studie by měla umožnit především analýzu obsahové náplně map, tj. analýzu četnosti záznamů jednotlivých objektů a jevů v mapě prostřednictvím tzv. agregované mentální mapy, a analýzu mapového jazyka na základě analýzy konkrétních použitých vyjadřovacích prostředků v mapách.

VÝZKUM MENTÁLNÍCH MAP (ČESKO, ZÁPADNÍ EVROPA, NOVÁ GUINEA)

Základním předpokladem výzkumu mentálních map je možnost provést jejich komparaci. Za tímto účelem byl proveden výběr skupiny participantů z Česka, dále dostupné skupiny participantů z tradiční západní Evropy a byly získány, díky antropologickým sondám M. Soukupa, vzorky od dvou skupin z Nové Guineje (komunita Nungon v provincii Morobe). Vzhledem k obtížné dostupnosti vzorků bylo upuštěno od původního záměru oslovit pro výzkum přibližně stejně velké skupiny o cca 30-40 participantech. V původním záměru se mělo jednat o děti ve věku 10-15 let z důvodu předpokladu malého vlivu klasické kartografické produkce, a to ve skupinách, v nichž budou zastoupena rovnoměrně obě pohlaví (bližší informace viz Tabulka 1). V důsledku těchto nutných úprav je třeba vnímat provedený výzkum spíše jako výzkum pilotního charakteru, který alespoň napomohl odhalit potenciální chyby budoucích výzkumů tohoto druhu. (Viz tabulku 1)

Součástí výzkumu byly tři základní úlohy, z nichž první byla zaměřena na popis cesty, druhá na popis místa a poslední na záznam teritoria. Bohužel ani v tomto ohledu nebylo možné zajistit jednotnost porovnávaných sku-

TABULKA 1: ZÁKLADNÍ PŘEHLED O PILOTNÍM VÝZKUMU MENTÁLNÍCH MAP

Zkoumané skup.	česká	frankofonní	Nungon 1	Nungon 2
Výzkumník	J. D. Bláha		M. Soukup	
Rok výzkumu	2012	2011	2009	2011
Věk participantů	12-14	12-17	14-23	
Podíl chlapců a dívek ve vzorku	1 : 1	1 : 0	1 : 1	
Počet participantů	57	28	13	23
Počet mentálních map	114	55	13	12

pin, neboť skupiny z Nové Guineje obsahovaly pouze popis místa - „map of my village“.

Přes tyto problémy se srovnatelností skupin lze učinit některé zajímavé závěry. V první řadě je patrné, že jazyk mapy (zde ve smyslu klasického jazyka) odpovídá kulturnímu zařazení skupiny a je vázán na jazyk používaný ve škole (česká skupina = čeština, frankofonní skupina = francouzština, příp. angličtina, nungonská skupina = angličtina).

Participantů z Nové Guineje věnovali více pozornosti kompozičním prvkům mapy ve stylu „moje mapa musí vypadat jako mapa“ a už z map je patrné, že měli více času na zpracování, neboť mapy jsou lépe kompozičně rozmyslené. Převládá ikonické znázornění figurativních prvků a mapy poněkud připomínají pohledové mapy. Přesto je i u této skupiny patrná snaha geometrizovat a schematizovat mapové znaky a v tomto ohledu nejsou patrné významné rozdíly mezi evropskými skupinami a skupinami z Nové Guineje (viz Obrázek 1). Mapy evropských skupin obsahovaly více kompozičních prvků včetně měřítka, u české skupiny je patrná dominance v geometrizaci prostoru. Frankofonní skupina používá relativně jednoduchý mapový jazyk, což lze přisuzovat podmínkám výzkumu a celkové únavě participantů.

Z důvodu velikostně odlišných skupin participantů (zejména menší velikosti nungonských skupin) nebyla realizována agregovaná mentální mapa a byla provedena pouze analýza mapového obsahu na základě kategorizace mapových prvků podle Lynche (1960) - viz tabulka 2. Z tabulky je nicméně patrné, jak významný vliv na mapový obsah má prostředí, z něhož participanté pocházejí (srov. zejména prvky urbanizovaného prostředí s přírodním prostředím). Roli hraje i odlišná religiozita kulturního prostředí (srov. význam náboženství u nungonských skupin s evropskými skupinami). Bez zajímavosti není rovněž větší důraz participantů z nungonských skupin kladený na prvek „hřiště“. To totiž neplní jen funkci volnočasovou, nýbrž i funkci veřejného shromaždiště za účelem rozličných aktivit komunity. (Viz tabulku 2)

Provedený pilotní výzkum jednoznačně prokázal, jak velký vliv mají na výsledky výzkumů podobného druhu podmínky výzkumu (čas na zpracování mapy, prostředí, nálada a celkové rozpoložení participantů), konkrétní zadání úkolů a dodržení navržené metodiky, materiální zabezpečení, odlišná velikost skupiny participantů apod. Proto všechny tyto rozpory budou zohledněny v rámci budoucího výzkumu kulturních mapových stylů. Přesto se podařilo prokázat vliv západní kartografické produkce a západního vzdělávacího systému na kulturní mapové styly, což ve výsledku vede k předpokládané kulturní unifikaci mapových stylů.

ZÁVĚR

Ze získaných mentálních map je patrný rozpor kulturních specifíků nungonských skupin a mezinárodních (západ-

¹⁾ Některé ukázky map je možné vidět v barevné verzi v publikaci (Hubeňáková, Soukup 2013), interdisciplinární rozbor mentálních map nungonské skupiny je k dispozici v publikaci (Bláha, Soukup, Balcerová 2011).

Vysvětlivky: uvedená četnost výskytu jednotlivých prvků obsahu je pouze orientační (100% - vyskytuje se na každé mapě, 80% - vyskytuje se téměř na všech mapách, 50% - vyskytuje se zhruba na polovině map, 20% - na mapách se vyskytuje ojediněle, 5% - vyskytuje se pouze na jedné, dvou mapách, 0% - nevyskytuje se ani v jedné mapě). V tabulce vyznačeny zajímavé rozpory v mapovém obsahu.

TABULKA 2: PROCENTUÁLNÍ ČETNOST OBSAHU POSUZOVANÝCH MENTÁLNÍCH MAP S ČLENĚNÍM PRVKŮ PODLE LYNCHÉ (1960)

Zkoumaný skup.	česká	frankofonní	Nungon 1	Nungon 2
Znázorněné prvky s charakterem orientačních bodů či dominant				
budovy / bloky budov	80	100	100	100
muzeum, hotel a jiné významné budovy	20	20	0	50
obydlí	80	100	100	100
hřbitov	0	20	20	5
stromy	20	20	50	80
květiny	0	5	50	50
věž kostela	5	0	0	0
toalety	0	0	5	50
lesklá tabule	0	0	0	20
kameny	0	0	5	5
vodopád	0	0	50	20
názvy sídel, ulic atd.	20	0	0	0
Znázorněné prvky s charakterem uzlů				
budovy				
kostel	20	20	80	80
křižovatky / přechod / semafor	50	50	0	0
zastávky MHD (s popísem)	50	20	0	0
nádrž s vodou	0	0	5	5
Znázorněné prvky s charakterem drah a tras				
kommunikace, ulice, cesty	80	100	100	100
trasy linek MHD (s označením)	80	0	0	0
železnice / koleje	20	0	0	0
most	20	0	0	0
Znázorněné prvky s charakterem hran a hranic				
plot	0	20	20	50
schody	20	0	0	0
železnice / komunikace / koleje	5	5	0	0
potok - řeka	20	5	20	50
Znázorněné prvky s charakterem obvodů				
zahrady	0	20	20	80
hory	0	0	5	50
bloky budov	20	5	0	0
náměstí / parkoviště	20	20	0	0
hranice vesnice / města	20	0	5	0
vodní plocha (rybník, jezero)	0	5	5	20
přistávací plocha	0	0	20	0
porostlé plochy x plochy bez porostu	5	50	50	50
výběh pro drůbež / prasata	0	0	5	5
hřiště	0	5	5	50

ních) kartografických konvencí. Ačkoliv v analyzovaných mapách bylo možné identifikovat obě skupiny těchto vlivů, tato koexistence specifík a konvencí „zvenčí“ víceméně neubírá užité hodnotě map. To je mimořádné zajímavé a v určitém ohledu paradoxní zjištění. Zdá se však, že je-li v současnosti jedinec seznámen s artefaktem zvaným „mapa“, má pro něj tento artefakt do té míry zřetelnou a ustálenou funkci, že veškeré obsahové a formální náležitosti při tvorbě podřizuje právě této funkci. Bohu-

žel není možné provést v neliterárních kulturách kupříkladu výzkum vývoje estetického potenciálu map. Tento výzkum by totiž mohl osvětlit, zda by vývoj přístupu k mapám, který lze sledovat od renesance do současnosti v rámci evropské civilizace, našel svou paralelu také u těchto kultur.

V neposlední řadě provedení pilotní výzkum vyvízí k dalšímu studiu problematiky, neboť jsou tu stále přítomny otázky jako: Co příslušné kultury ve svých mapách upřednostňují a co naopak eliminují?, Jaké jsou příčiny této situace?, Jak velký vliv na to má prostředí, v němž kultura žije?, Jak velký vliv má samotná kultura?, Jaký vliv na výsledky má vzdělání?, Existují-li rozdíly mezi jedinci téže kultury, čím vším jsou způsobeny? atd. Zodpovězení těchto i dalších otázek bude vyžadovat více studovaných skupin, u nichž bude zapotřebí zajistit srovnatelnost podmínek výzkumu a jeho metodiky. Dále bude třeba výzkum doplnit o rozhovory s participanty, díky nimž bude možné lépe odhalit motivaci při tvorbě a zjistit více informací o účastnících. ●

LITERATURA:

- AUMONT, J. (2005): *Obraz*. Praha: Akademie múzických umění v Praze.
- BERLIN, B., & KAY, P. (1969): *Basic Color Terms: Their Universality and Evolution*. Berkeley: University of California Press.
- BERTIN, J. (1967): *Sémiologie graphique*. Paris: Mouton/Gauthier-Villars.
- BLÁHA, J. D., SOUKUP, M., & BALCEROVÁ, M. (2011): *Mentální mapy obyvatel vesnice Yawan v interdisciplinární perspektivě*. Kartografické listy, 19. 5-19.
- BLÁHA, J. D., & PASTUCHOVÁ NOVÁKOVÁ, T. (2013): *Mentální mapa Česka v podání českých žáků základních a středních škol*. Geografie, 118(1). 59-76.
- ČAPEK, R. (1990): *Vyhovují školní atlasy dětem? 9. kartografická konference*. Zborník referátov. 146-151.
- DOWNS, R. M., & STEA, D. (1973): *Image and Environment: Cognitive Mapping and Spatial Behavior*. Chicago: Aldine.
- FEINBERG, R. (2003): *Drawing the Coral Heads: Mental Mapping and its Physical Representation in a Polynesian Community*. Cartographic Journal, 40(3). 243-253.
- FEINBERG, R. (2008): *Polynesian representations of geographical and cosmological space: Anuta, Solomon islands*. In: DI PIAZZA, A., & PEARTREE, E. *Canoes of the Grand Ocean*. Oxford: Archaeopress. 69-84.
- GOULD, P., & WHITE, R. (1974): *Mental Maps*. London: Routledge.
- HARLEY, J. B., & WOODWARD, D. (1987): *Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean*. Chicago: University of Chicago Press.
- HUBEŇÁKOVÁ, J., & SOUKUP, M. (2013): *Nungon People of Uruwa: Drawings from Papua New Guinea*. Cervený Kostelec: Pavel Mervart.
- KEESING, R. M. (1974): *Theories of Culture*. Annual Review of Anthropology, 3. 73-97.
- KYNČLOVÁ TIHOŇOVÁ, M., & BLÁHA, J. D. (2013): *Hodnocení mentálních map v GIS*. Informace ČGS, 32(1). 1-15.
- LYNCH, K. (1960): *The image of the city*. Cambridge Massachusetts: MIT Press.
- MONMONIER, M. (1996): *How to Lie With Maps*. Chicago: University of Chicago.
- MUNDY-CASTLE, A. C. (1966): *Pictorial Depth Perception in Ghanaian Children*. International Journal of Psychology, 1(4). 289-300.
- NIŽNANSKÝ, B. (1994): *Mentální mapa a profesionálně mapové díla*. Kartografické listy, 2. 61-70.
- OUŘEDNÍČEK, M. a kol. (2009): *Metody geografického výzkumu města*. In: FERENCŮHOVÁ, S. et al. (Eds.) *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Brno: Pavel Mervart/Masarykova univerzita. 93-128.
- PERKINS, Ch. (2008): *ICA Maps and Society Commission*. Cartographica, 43(4). 279.
- POKORNÝ, J. (2010): *Lingvistická antropologie, jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada.
- PRAVDA, J. (1990): *Základy koncepce mapového jazyka*. Bratislava: Geografický ústav SAV.
- PRAVDA, J. (2003): *Mapový jazyk*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- SAARINEN, T. F. (1988): *Centering of Mental Maps of the Worlds*. National Geographic Research, 4(1). 112-127.
- SILVERMAN, E. K. (1998): *Traditional Cartography in Papua New Guinea*. In: WOODWARD, D., & LEWIS, M. (Eds.) *Cartography in the Traditional African, American, Arctic, Australian, and Pacific Societies*. Chicago: University of Chicago Press. 423-442.
- SIWEK, T., & BOGDOVÁ, K. (2007): *České kulturně-historické regiony ve vědomí svých obyvatel*. Sociologický časopis, 43(4). 1039-1053.
- SUTTON, P. (1998): *Aboriginal Maps and Plans*. In: WOODWARD, D., & LEWIS, M. (Eds.) *Cartography in the Traditional African, American, Arctic, Australian, and Pacific Societies*. Chicago: University of Chicago Press. 387-416.
- ŠTEFÁNKOVÁ, M., & DRBOHLAV, D. (2014): *„Zlatá Praha“, „zaslíbený jih“ a to ostatní...? Regionální a sídelní preference obyvatelstva Česka*. Geografie, 119(3). 218-239.
- TOLMAN, E. Ch. (1948): *Cognitive Maps in Rats and Men*. Psychological Review, 55(4). 189-208.

Boggiani opět znovunalezený

Zvláštním řízením osudu se letos nečekaně objevilo 300 exemplářů dávno rozebrané knihy o muži, jenž nezapomenutelně zvětšil jihoamerické indiány

doc. PhDr. MARTIN SOUKUP, Ph.D.
 Ústav etnologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
 Celetná 20, Praha 1, 116 42; e-mail: martin.soukup@ff.cuni.cz

Před 110 lety slavný český cestovatel a přírodovědec Alberto Vojtěch Frič (1882-1944) po náročném a dlouhém pobytu mezi domorodci v oblasti Gran Chaca objevil v Buenos Aires pozůstalost italského umělce, fotografa a etnografa Guida Boggianiho (1861-1901). Ten zahynul za nevyjasněných příčin rukama „domorodců“. A v pozůstalosti se nacházel pečlivě zdokumentovaný unikátní fotografický materiál.

Ke svému zděšení Frič zjistil, že jistý podnikavec Robert Lehmann-Nitsche (1872-1938) vydal kolekci pohlednic Boggianiho fotografií a pokoutně je prodával - se zvláštním bonusem „erotických“ fotografií domorodých žen a dívek.

Frič v Argentině, Brazílii a Paraguayi shromáždil v průběhu let 1904 až 1908 Boggianiho movitou pozůstalost. Na základě zplnomocnění pozůstalých zabezpečil dědické řízení a na své náklady ji dopravil do Evropy. Boggianiho bratr Olivier věnoval Fričovi obrazový a doprovodný textový materiál, aby s nimi naložil podle vlastního uvážení k další badatelské a publikační práci. Díky Fričovu mnohaletému úsilí (a vynaložení nemalých finančních prostředků) se podařilo uchovat celkem 175 skleněných negativů.

Konečně pak v roce 1997 vydalo nakladatelství Titanic knihu Guido Boggiani: Fotograf, která vůbec poprvé uceleně představuje fotografie pořízené Boggianim v Paraguayi. Každý snímek autoři - Pavel a Yvonna Fričovi - popsali na základě Boggianiho pečlivé dokumentace. Knize a doprovodné výstavě, k jejíž instalaci došlo v řadě měst světa, se tehdy dostalo velké pozornosti a získala četná ocenění. Zvláštním řízením osudu se letos nečekaně objevilo 300 exemplářů dávno rozebrané knihy, jež se do antikvariátů dostane jen zřídka.

„ETNOUMĚLECKÁ“ KLASIKA

Guido Boggiani nepochybně významně přispěl k etnografickému poznání nativního obyvatelstva oblasti Gran Chaco, o čemž svědčí mnohé jeho etnografické práce, jež stačil do své předčasné smrti při-

Mladá pomalovaná žena (Nabilécche, 18 x 13 cm).

Muž z kmene Tumaná s péřovou čelenkou (Los Medanos, 24 x 18 cm).

Millet, celá postava, se dvěma chlapci (Ciamacoco, 18 x 13 cm).

• FRIČ, Pavel, FRIČOVÁ, Yvonna (1997): Guido Boggiani: Fotograf. Fotografo. Fotógrafo. Photographer. Praha: Titanic. ISBN: 80-85909-25-1, 144 stran + 1x CD.

pravit k vydání. Jmenovat lze například Tatuaggio o pittura? (Tetování či malování?, 1895) a především I Ciamacoco (Čamakoko, 1894) a I Caduvei (Kađuvejové, 1895), které jsou dnes pokládány za etnografickou klasiku.

Shrnuv v nich své bohaté poznatky o těchto skupinách nativních Američanů; popsal nejen jejich kultury, ale připojil základy jazyků. Nicméně Boggianiho nelze v žádném případě hodnotit jen jako etnografa. Sice se dobře orientoval v soudobé antropologii a etnografii, ale byl především umělcem, jenž se ve své tvorbě věnoval malbě, kresbě a - fotografii.

Boggianiho snímky pořízené mezi obyvateli Gran Chaca mají z antropologického hlediska přirozeně vysokou hodnotu, nelze je však v žádném případě pokládat toliko za etnografické dokumenty. Dobová etnografická fotografie se totiž ubírala zcela jiným směrem.

Postupy pro pořizování fotografií domorodců, jež vypracovali Maurice Vidal Portman, John Lamprey či Thomas Huxley, počítají s výsledkem, který bude prost jakékoli estetiky.

Etnografické fotografie měly zachycovat subjekty nahé, en face a z profilu. Doporučovalo se, aby se za subjektem nacházelo pozadí černobíle šachovnice s poli o rozměrech pět krát pět centimetrů. Taková fotografie totiž umožňovala odvozovat tělesné míry fotografovaného „subjektu“. Boggiani se žádnými takovými postupy neřídil. Podobně jako Everard im Thurn zachycoval lidi jako „živé bytosti“. Těžil ze svých výtvarných zkušeností a zkoušel umělecké možnosti fotografie. Je evidentní, že promýšlel kompozici, aranžoval pózy subjektů a experimentoval se světlem.

Boggianiho fotografické dílo je svébytnou mozaikou umělecké a etnografické fotografie a lze jen vyjádřit obdiv nejen nad úsilím Alberto Vojtěcha Friče, aby uchránil Boggianiho odkaz, ale rovněž nad pečlivým zpracováním jeho díla do knižní podoby, kterou jeho potomek Pavel Frič s chotí Yvonnou Fričovou připravili. ●